

LISTER.

Povest za mladino, ki beži iz domovine.

Časopis američanskih krščanskih Slovencev, „Ave Maria“, prinaša v št. 8. l. 1913 pretresljivo povest slovenskega mladeniča Franca Mali, ki je bil doma dobro vzgojen v katoliški veri, pa se je pozneje dal vjeti v mreže rdečkarjev (socialnih demokratov), izgubil vero, postal hudodelnik in vzdihuje sedaj v dosmrtni ječi v Ameriki. Naj bo to pismo našim ljubim slovenskim mladeničem v svarilo! Naj ne verujejo lažnjivim obljubam rdečkarjev, naj se ne selijo v Ameriko in naj se trdno in zvesto držijo sv. katoliške vere.

Pismo pomilovanja vrednega mladeniča se glasi tako-le:

Pittsburg v Severni Ameriki, 27. junija 1913.

Častiti gospod urednik!

Bil sem rojen na Dolenjskem v šentpeterski fari od dobrih in poštenih starišev. Želja po svobodni, zlati Ameriki, je tudi mene gnala v tujino. Vojaške službe, komisa in ričeta sem se zbal, kakor mnogi drugi slovenski fantje in zato: hajd v Ameriko! Posrečilo se mi je uiti pozornemu očesu avstrijskega policista, in ni mi bilo treba iti v kajho omoke jest. Srečno sem prišel v svobodno Ameriko. Prišel sem k svojemu bratu. Tam sem ostal nekaj časa. Potem sem pa šel delat v rudnik na Moon Run, Pa. V tem mestu je veliko naših ljudi. In res žalostno je življenje naših ljudi po rudokopih, kakor tudi v mestih! Ko sem prišel tja, bil sem kakor vsak drugi, ki pride iz starega kraja, dober katoličan. Kako sem se začudil, ko ljudje niso šli v nedeljo k maši, so v petek jedli meso, pili in nespodobno govorili. Vse, kar nam je bilo svetega v starem kraju, so tu devali v nič. Nekateri tam imajo naročen slab slovenski časopis, ne vem, kako mu je že ime, tudi jaz sem ga včasih bral. Ta časopis se norčuje iz svete vere, sv. zakramentov. Piše, da ni Boga, da se je človek razvil iz opice, da je treba duhovnike pobiti in cerkve podreti. Človek neumni, kakor sem bil tudi jaz, in je večina naših ljudi, takemu slovenskemu časopisu vse verjame. Slabi zglede vlečejo, so nas učili doma. Kakor sem videl druge delati, tako sem delal tudi jaz. Kaj bom hodil v cerkev? Duhovniki tam samo za nos vodijo ljudi, tako sem si mislil. Verjel sem drugim, da ni treba sv. maše, da se ni treba postiti, da je spoved neumnost, da nas bodo samo socialisti iz Čikage rešili, da nas Bog in farji ne požoro. Verjel sem v svoji neumnosti, da, ko enkrat podremo cerkve in pobijemo duhovnike, pa tudi Boga ne bo, in potem se bo nam „ta rdečim“ cedil med in mleko po grlu. Potem nam bodo brez dela, v senci pod drevesom, pečene piške letele v usta. Kajne, gospod urednik, to bi nam bilo dobro! Meni bi ne bilo treba sedaj sedeti v ječi in jesti kot kamen trde „knedelne“.

Tako, dragi bralci, sem se tudi jaz vjel v socialdemokratske mreže. Veroval nisem nič, kajti mislil sem, gospodje socialisti v Čikagi so učeni in imajo gotovo 8 sol, in pa še kak lemenat ali kako visoko šolo na Dunaju. Udal sem se nesrečni pijači. Na Boga in na večnost še mislil nisem. Prišel sem v roke strupeni kači v obliki nesrečne ženske. Nevera, pijača, ženska, pripeljali so me do tega, da sem ustrelil moža te ženske. Od začetka sem se skrival sem in tja. Toda ameriška pravica me je imela kmalu v svojih kleščah. Pripeljali so me v jetnišnico polmilijskega mesta Pittsburga v Pennsylvaniji. Prišel sem pred porotno sodbo. Tukaj sem lagal in se opravičeval,

samo, da bi bil rešil ničvravno žensko. Pa vse ni nič pomagalo. 12 porotnikov je izreklo sodbo: „Umor prve vrste“ in par dni po tem me je obsodil sodnik na smrt na vešala. Strašna obsodba, dragi čitatelj! Umreti na vislicah kot ubijalec, kot morilec — grozno! Upravnik države Penna je odločil dan moje smrti 9. maj 1912 ob 10. uri dopoldne. Strašen je bil dan, ko sem izvedel to obsodbo! Ko so mi povedali dan moje smrti, šel sem iz sodne dvorane nazaj v ječo; komaj vede, kaj se z menoj godi. Med potjo sem videl vislice, ki stoje pripravljene takoj poleg jetnišnice. Pogled na vešala je bil za-me nekaj groznega, česar ne morem popisati. Peljali so me nazaj v ječo v vrsto 22., v celico št. B. med nesrečne obsojence na smrt.

Tu sem začel misliti, kakor še nikdar poprej. „Na smrt si obsojen, umreti boš moral na vislicah!“ — Grozno! Vislice so mi stale pred očmi in na vislicah sem videl samega sebe. Kam sem prišel?! — Kaj bodo moji dragi stariši doma mislili, ko bodo izvedeli, da je njih nekdanji dobri in pošten črn tukaj tako daleč zašel! Začel sem se tudi izpraševati, kako bo z mojo smrtjo? Kako bom šel na vislice? — Peljali me bodo iz ječe na zadnji poti — v strašno smrt! — Pod vislicami mi bodo dali črno kapo na glavo, dejali vrv na vrat, potegnili me na vešala. Zahrstelo bo v mojem vratu in tilnik bo zlomljen in zlomljen tudi jaz, zlomljen za večno! Streslo me je po celem životu! Zatulil sem na ves glas kakor ranjena žival. Strašno obupanje se me je lotilo! Začel sem jokati in vpiti, da so me morali vzeti v posebno celico in me tam zvezati kakor norega človeka. Čez 2 dni sem se nekoliko pomiril in peljali so me nazaj v prejšnjo celico. Zdrav razum se mi je vrnil nazaj. „Moj Bog, moj Bog, kaj bo z menoj, sem si mislil. In v tem strašnem stanju se mi je vzbudilo v srcu vse, kar sem dobrega čul v svoji mladosti. Streznil sem se! Spomnil sem se na otroška, na deška in fantovska leta doma in na lepe nauke mojih starišev! Kako daleč sem pa zabredel tukaj v Ameriki! Prišel sem v roke nesrečnim našim socialistom, stopil sem v njih društvo, pozabil na Boga in na vse. In sedaj sem tu! Oh, ko bi imel vsaj dobrega človeka, da bi mu mogel položiti svoje gorje! Oh, ko bi imel vsaj eno sočutno sree, ki bi vsaj kapljico olja tolažbe v tem strašnem stanju v moje obupano srce! Ko bi imel enega, kateremu bi razodel, kako zelo mi je žal, da sem to naredil, kako zelo želim vse popraviti, kako veliko je moje kesanje!

V tem pa pride k meni, kakor angel rešitelj, častiti gospod župnik Josip Vrhunec. Nikdar v svojem življenju nisem s tolikim veseljem pozdravil duhovnika, kakor tedaj. Odkril sem mu svoje srce iz globočine svoje duše, kakor dragemu očetu. Zjokal sem se pred njim, kakor se je zjokal izgnani sin in prosil sem ga tolažbe, prosil vsaj kapljice tolažbe, ker drugače moram obupati. In res, njegove krasne besede o česnem razbojniku na križu, o drugih veliko večjih spokornikih, ki so veliko več grešili, pa so postali še svetniki, so mi dale nove moči, novega poguma, dali so mi zaupanja do Boga in v njegovo sveto Mater Marijo. Bil sem pokrepčan! Drugi dan je ž. g. Vrhunec zopet prišel ob 7. uri zjutraj, me spovedal, obhajal in z menoj molil. Prinesel mi je tudi molitveno knjižico, sv. rožni venec in par drugih knjig.

Potolažen po sv. spovedi in sv. obhajilu začel sem moliti sv. rožni venec, litanije, križev pot. Dragi bralci, ako ne poznate moči molitve, verjelite mi, ako bi jaz ne bil molil in zaupal na Boga, bil bi gotovo znorel. V času, ko sem čakal na smrt, pripeljal je blagi gospod Vrhunec k meni še več drugih gospodov slovenskih duhovnikov, kakor ž. g. župnika Mertelna, župnika Tuška, župnika Modra t. dr. Vsaki č. g. gospodov je imel za-me tolažilno besedo, za katero sem jim zelo hvaležen. Pavskimi mi je tudi kaj stignil pod palec. Toda moji nekdanji prijatelji, socialisti, o ti pa nimajo časa za one nesrečne, katere so njih strašni nauki spravili v ječo. Včasih me je pri-

šel obiskat moj brat Miha in le tu pa tam kaka postena duša.

Deveti maj, dan moje smrti, se je približeval. 2. maja so me odstranili od drugih jetnikov in prepeljali v takoimenovano „smrtno celico“, da tam sam, popolnoma sam preživim zadnje dneve svojega nesrečnega življenja. Tu je dan in noč sedel pri meni jetniški paznik. Bil sem popolnoma pripravljen na smrt. Udan v božjo voljo, čakal sem, kedaj mi bo zlo-mil krvnik tilnik in me preseli smrt v boljše življenje tam nad zvezde, kjer ne bo več „ta rdečih“, da bi me še enkrat zapeljali. Bil sem popolnoma pripravljen umreti.

Dan pred smrtjo, 8. maja, mi pa prineso sporočilo, da je upravnik države preložil dan moje smrti na 25. marca 1913, to je na velikonočni torek na praznik Oznanjenja Marijinega. Kakor se črvček v prahu rad živi, tako sem bil tudi jaz vesel te novice. Pozneje sem izvedel, da so poprej imenovani slovenski gospodje župniki z nekaterimi prijatelji dobili dobrih advokatov (pri sodbi sem imel nanreč samo odvetnika, katerega mi je dala sodnja), ki so naredili za-me prošnjo, da sem bil največ zapeljan od drugih, da sem ubil tega moža. Na to prošnjo je potem upravnik res preložil dan moje smrti, da se moja zadeva bolj natanko preišče.

Približala se je Velika noč 1913. Preložili so zopet mojo smrt na 24. aprila, potem na 27. maja in slednjič na 26. junija. Državna sodnja je zavrnila mojo prošnjo za novo sodbo. Zato so jo prinesli moji prijatelji pred Pardon Board, to je pred pomiloševalno komisijo. Ta komisija je priporočila upravniku moje pomiloščenje in upravnik je res dne 18. junija t. l. sprejnil mojo smrtno kazeno v dosmrtno ječo. Ta teden enkrat me bodo prepeljali iz okrajne ječe v državno jetnišnico na severni strani mesta, kjer bom delal celo svoje življenje pokoro za svoje socialistovske neumnosti.

(Kakor se nam sporoča, je bil poglavitni vzrok, da so tega nesrečnega rojaka pomilostili, to, ker se je ves čas svojega zapora v okrajni kaznišnici tako vzgledno vedel, da so bili vsi pazniki, ki so imeli ž njim opraviti, vtis, da to ne more biti nikak hudodelec, da je to samo pomilovanja vredna, pa neoljudna žrtev prežalostnih stanovanjskih razmer med nesrečnimi, in žrtev zapeljivcev, da je to blagi mladenič, ki zasluži pomilovanje in pa tudi življenje. Prikupil se je vsem tako, da je bil ljubljenev vseh jetnikov, kakor paznikov.)

Mogoče, častiti gospod urednik, me boste vprašali, zakaj sem pa vendar vse to pisal in čemu Vas prosim, da to natisnete v časniku? Ne vprašajte tega! — Zato sem to storil, da se naj iz tega uče drugi slovenski fantje in možje, pa tudi ženske, kam pripelje človeka naš neumni socializem, ki uči naše nesrečne rojake, da ni Boga, da ni nebes in ne pekla, da so duhovni le sami „Jumpe“, da vodijo ljudi samo za nos s svojimi nauki, da živimo na svetu kakor živi n. pr. osel, pes, da nimamo duše, da ni večnosti. Oh, ko bi bil jaz preje spoznal socialistovske neumnosti, kakor jih spoznam sedaj, ne bilo mi bi treba biti tukaj, kjer sem! Dragi rojaki po širni Ameriki, sv. vera, duhovniki, to so naši edini pravi prijatelji. Vera v Boga, božje zapovedi, to in samo to in nikdar ne naši „ta rdeči“, vas bodo naredili v srečo in zadovoljne ljudi. Varujte se vaših zapeljivcev, ki pridejo k vam in vam ponujajo umazano cunjico s Chicago. Oni so lažnjivci, so roparji svete vere vaših očetov, roparji vašega poštenega in zadovoljnega življenja. Naj vas uči moje žalostno življenje, kam pride človek, ki pozabi na Boga in veruje neumnim socialistom.

Srčni pozdrav Vam in vsem bralcem lista „Ave Maria“

Vaš

Franc Mali.

Iz celega sveta.

Pobratimlja Hrvatov, Slovencev in Bolgarov. Sinj, 28. decembra 1913. Zabava v treh jezikih. Kar se na žalost drugod še ni začelo uvajati, namreč, da bi se Slovani bolj spoznali med seboj, to se je začelo upeljavati v trgu Sinju v Dalmaciji. Mnogim Hrvatom je Slovencev in Bolgar poznani le komaj pod imenom, a ne znajo, kako je njihov jezik sličen hrvaškemu. Baš iz tega razloga je upravitelj predstave vrstil v program eno slovensko („Slovenec sem“, Gomilšak) in eno bolgarsko („Napred“, narodna) pesem. Gospoda poslušalci so na ta način slišali iz ust hrvatskih mladeničev pesmi v slovenskem in bolgarskem narečju in več se jih je izrazilo, da niso mogli pojmiti, da je bolgarsčina tako slična hrvaščini in slovenščini. — Za tem je bila predstava slovenske igre: „V tem znamenju boš zmagal“, ki jo je velečastni o. Fran Slavič, gimnazijski profesor v Sinju, prevedel na Hrvatski jezik. Igra se je izvrstno obnesla na splošno odobravanje in priznanje cenjenega občinstva. Cenj igralci-mladeniči so svoje vloge izborni rešili. Igra je vodil mnogospoštovani gospod profesor Franjo Slavič, znani hrvatski pisatelj in mimogrede povedano, velik prijatelj Slovencev, ki dela z vsemi silami na to, da se Slovenci in Hrvatje čim prej zedinijo.

O ljudeh, starejših nego 100 let. Francoski zdravnik dr. Marcel Labbe je pred kratkim objavil v nekem listu spomine na razne 100letne ljudi. Tako n. pr. pripoveduje zgodivino nekega 120 let starega moža, ki je imel še vse zobe in nenavadno goste lase. Neki 109letni Madžar je šel 48 km daleč peš, da se je

dal preiskati v harski bolnišnici. Anglež Henry Johnson je še-le v starosti 98 let opustil svoje delovanje v cirkusu. Američan Raglon, ki je umrl v starosti 114 let, je bil srečen mož 30letne žene. Francoz Franc Noaille, je dosegel starost 129 let, je dobil sina, ko je slavil stoletnico svoje starosti. Lotrinški zdravnik Politman se je redno vsak večer napil in je umrl, star 115 let. Anglež Brown, ki je umrl v starosti 120 let, si je izbral sledeči nagrobni napis: „Bil je vedno pijan, tako, da se ga je celo smrt bala. Še-le, ko je imel nekega dne „mačka“, je imela toliko poguma, da je prišla k njemu in ga ni več zapustila.“

Razlaganje sanj. Neki družinski oče, delavec v tovarni, je pripovedoval zjutraj svoji ženi, kako smešne sanje je imel zadnje noč. V sanjah je videl namreč 4 podgane, ki so tekale okrog njega, in sicer eno debelo, dve suhi in eno slepo. Ker je pa mož že večkrat slišal in v „sanjskih bukvah“ sam brai, da pomenijo podgane nesreco pri hiši, se je teh sanj zelo bal in je v trepetu to pripovedoval svoji tudi prestrašeni ženi. Mali sinček, ki je tudi poslušal očetove sanje, se po kratkem poudarku postavi pred očeta in kakor egipčovski Jožef prične razlagati sanje: „Papa, te sanje so resnične in tudi žalostne za našo družino; debela podgana je oni debeli krčmar, ki ga Vi redite in debelite s svojim zaslužkom, suhi podgani sva midva z materjo in slepa podgana ste Vi.“ Če je bil sinček radi odkritosrčne razlage tepen, ne pove zgodovinal vsakdanja izkušnja pa uči, da so take sanje le prepogosto tudi resnični pojavi v nesrečnih delavskih družinah. Nauk iz teh sanj lahko marsikoga izpametuje.

Povprečna teža možganov. Slonovi možgani tehtajo 467 gr, kitovi 245 gr, človeški pa 1300—1500

gramov. Konj jih ima za 57 gramov, gorila za 42 gramov, orangutan za 39 gramov, ovca pa za 13 gramov težke možgane. Ako primerjamo človeško težo s slonovo ali kitovo, pa vidimo, koliko razmeroma večje možgane ima človek kakor ti dve največji živali na svetu.

Odrešil jo je. K župniku, ki ravno pridigo piše, pride Sirkova Mina, že postarno dekle. „No, kaj pa bi rada?“ vpraša župnik. — „K izpraševanju sem prišla; možim se.“ — Župnik piše naprej, ko se spomni izpraševanja ter vpraša: „No, Mina, kdo te je pa odrešil?“ — Mina: „Drobižev Jozelj!“

Iz šole. Učitelj: Koliko je to 1 petindvajsetina? — Učenec: Ne vem! — Učitelj: Pazi! Če je zbranih 25 fantov in bi ti imel eno samo jabolko, da bi je razdelil med nje, kaj bi storil? — Učenec: Jaz bi jabolko sam snedel.

Otročja modrost. Učitelj razlaga malčkom pregovore, med temi tudi pregovor: „Boljšje je hranjeno jajce, kot sneden vol.“ — Učitelj: Kaj praviš, Jožek, ali je to res? — Jožek: Ne, gospod učitelj; ako vola snem, mi ostane koža, ta je pa več vredna nego jajce.

Dobra primera. Zemlja je skoro v vseh jezikih ženskega spola, in to je popolnoma prav, ker se nikakor ne da dognati, koliko stara da je.

Upognjen hrbet. A.: „Zakaj hodi gospod svetovalec tako upognjen?“ — B.: „Pri avanziranju (napredovanju) so ga preskočili.“

Pri zobozdravniku. Zdravnik deklici, kateri je ravno zob izdrl: „Le potolažite se, gospodična, časa zob, ki marsikatero solzo posuši, bo že skrbel, da bo čez to rano trava zrastle!“